

จัดพิมพ์โดย

สถาบันคลังสมองของชาติ

ปัญญา

เพื่อการพัฒนา

ประเทศ

ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี

การแสดงปาฐกถา

ในการสัมมนาเชิงปฏิบัติการนักวิชาการเพื่อการพัฒนาประเทศ ครั้งที่ ๑

ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ ถนนวิภาวดีรังสิต กรุงเทพมหานคร

วันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๗

“

ความรู้อย่างเดียวกแก้ปัญหาไม่ได้
ต้องการปัญญาอีกด้วย

ประเทศไทยขาดทั้งความรู้และขาดทั้งปัญญา
เราขาดความรู้ในการใช้งานเกือบทุกเรื่อง
เราเข้าใจผิดระหว่าง “วิชา” กับ “ความรู้”

”

ปัญญาเพื่อการพัฒนาประเทศ

ปัญญา

เพื่อการพัฒนาประเทศ

การสัมมนาเชิงปฏิบัติการนักวิชาการเพื่อการพัฒนาประเทศ ครั้งที่ ๑

จัดโดย สถาบันคลังสมองของชาติ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
สำนักนายกรัฐมนตรี และ กระทรวงกลาโหม

โดยมี นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิทยาศาสตร์
การแพทย์ วิทยาศาสตร์ชีวภาพ และวิทยาการจัดการเทคโนโลยี
ประมาณ ๑,๐๐๐ คน เข้าร่วมประชุม
เพื่อหาแนวทางแนวสร้างความร่วมมือในการแก้ปัญหาและพัฒนาประเทศ

โดย ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี

พิมพ์ครั้งที่ ๑ มีนาคม ๒๕๔๗

จำนวนพิมพ์ ๒,๐๐๐ เล่ม ราคาเล่มละ ๔๐ บาท

ออกแบบ อิน-จัน อาร์ตกรุ๊ป โทร. ๐๑ - ๓๔๘ - ๔๔๘๖

พิมพ์ที่ อู่ช่างพิมพ์

ISBN ๙๗๔-๙๒๐๘๐-๖-๔

จัดพิมพ์และเผยแพร่โดย สถาบันคลังสมองของชาติ
อาคารมหานครยิบซั่ม ชั้น ๑๕ เลขที่ ๕๓๙/๒
ถนนศรีอยุธยา เขตราชเทวีกรุงเทพฯ ๑๐๔๐๐
โทร. ๐๒-๖๔๐ - ๐๔๖๑

คำถาม

การสัมมนาที่จัดโดย “สถาบันคลังสมองของชาติ” ครั้งนี้ เชิญผู้ได้รับปริญญาเอกทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ๑,๐๐๐ คน มารวมกำลังปัญญาและความเชี่ยวชาญในการร่วมมือกันแก้ปัญหาและพัฒนาประเทศ อันเป็นเจตนาดี และควรร่วมมือกันให้สำเร็จ

แต่เพื่อเป็นการเตือนให้คิดล่วงหน้าว่า ต้องระวังว่าประชุมกันแล้ว ก็ไม่มีอะไรเกิดขึ้น สภาพการณ์ก็ยิ่งเป็นไปเหมือนเดิม ที่พูดกันว่า “ก็เขม ๆ”

ที่เป็นไปเช่นนั้น เพราะพูดกันแต่ใน **มิติทางเทคนิค**

ถ้าขาด **มิติทางการจัดการ** สถานการณ์จะค่อนข้างคงเดิม หรือไม่สามารถเอาชนะอุปสรรคที่ขวางกั้นได้

มิติทางการจัดการในที่นี้ หมายรวมถึง

- (๑) นโยบาย
- (๒) การออกแบบ (design) สิ่งที่ต้องการบรรลุ
- (๓) การประกอบองค์ประกอบ (วิศวกรรม) ตามโครงสร้างที่ออกแบบ
- (๔) ยุทธศาสตร์
- (๕) การจัดงบประมาณสนับสนุนให้เป็นไปตาม ๑ - ๔
- (๖) นวัตกรรมในการบริหารจัดการที่จะทำให้บรรลุผล

โดยสรุป **การจัดการคือปัญหาที่ทำให้สำเร็จ** (อิทธิปัญญา)

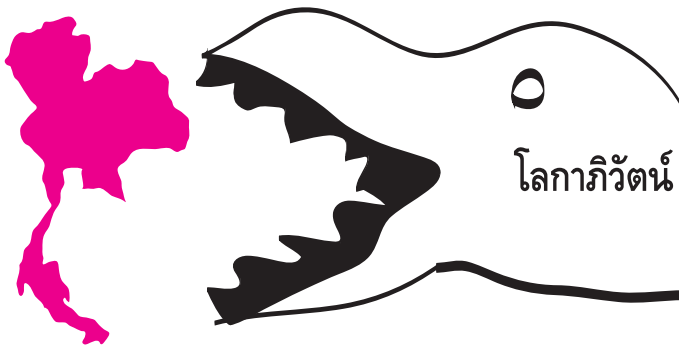
ฉะนั้น ในการระดมความคิด ไม่ควรจะไปพูดถึงเฉพาะทางเทคนิคเท่านั้น แต่ควรพูดถึงการจัดการให้ประสบความสำเร็จด้วย

เพื่อให้เห็นความสำคัญของมิติของการจัดการ จะยกตัวอย่างโดยการตั้งคำถาม ๒ คำถาม

๑. วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือที่ทรงพลัง ถ้ารู้วัตถุประสงค์ ก็ทำให้บรรลุได้เช่น ส่งคนไปลงดวงจันทร์ แต่ทำไมจึงสร้างสังคมที่รุ่มเย็นเป็นสุขไม่ได้
๒. เราส่งคนไปเรียนต่อต่างประเทศตั้งแต่ ร.๕ ทำไมยังต้องส่งไปเรื่อย ๆ ทำไมเราต้องเสียค่าที่ปรึกษาต่างประเทศปีละเป็นหมื่นล้าน

ถ้าเราไม่ตีประเด็นคำถามเช่นนี้ให้แตก เราจะไปเรื่อย ๆ เหมือน ๆ เดิม ถึงส่งคนไปเรียนต่างประเทศ กลับมาก็ทำอะไรไม่ได้ แล้วก็ส่งไปอีก ๆ จะเอาแต่ส่งอย่างเดียว โดยไม่ถามว่า ทำไมนักวิทยาศาสตร์ไทยจึงทำอะไรไม่ค่อยได้ในประเทศไทย ก็จะไม่ก้าวหน้าและสูญเสียเรื่อยไป

โจทย์ใหญ่ที่สุดทางปัญญา แสดงในรูปที่ ๑

รูปที่ ๑ ประเทศไทยมีปัญหาที่หมักหมมสลับซับซ้อน และต้องเผชิญกับความอยู่รอดในกระแสโลกาภิวัตน์

คือประเทศไทยมีปัญหาที่หมักหมมสลับซับซ้อน และต้องเผชิญกับความอยู่รอดในกระแสโลกาภิวัตน์

การที่จะรักษาคุณภาพตัวเอง และคุณภาพกับภายนอกประเทศ ต้องการปัญญาอย่างยิ่ง

ปัญหานั้นคืออะไร

และจะเกิดขึ้นได้อย่างไร

๓

ความรู้กับปัญญา

ความรู้ = รู้เป็นเรื่อง ๆ

ปัญญา = รู้ทั้งหมด

ความรู้อย่างเดียวแก้ปัญหาไม่ได้ ต้องการปัญญาอีกด้วย
ประเทศไทยขาดทั้งความรู้และขาดทั้งปัญญา

เราขาดความรู้ในการใช้งานเกือบทุกเรื่อง

เราเข้าใจผิดระหว่าง “วิชา” กับ “ความรู้”

ระบบการศึกษาของเราตั้งแต่อนุบาลถึงมหาวิทยาลัย เอาแต่ท่องวิชา แต่เรียกว่าไม่สร้างความรู้เลย ประเทศไทยจึงเป็นโรคพร่องความรู้อย่างรุนแรง (Severe Knowledge Deficiency Disease)

มีความจำเป็นที่จะต้องสังเคราะห์ความรู้เพื่อการเรียนรู้และการใช้งานอย่างเร่งด่วนทุกด้าน

นอกจากความรู้แล้ว ต้องการปัญญาที่เห็นทั้งหมด เหมือนเห็นช้างทั้งตัว ถ้ารู้เป็นส่วน ๆ ก็เหมือนตาบอดคลำช้าง ไม่รู้ว่าช้างทั้งตัวเป็นอย่างไร กำลังจะเดินไปทางไหน การเดินไปทางไหนอาจเรียกว่านโยบาย

นโยบายเป็นเรื่องสำคัญเพราะกระทบทุกองคาพยพของสังคม แต่การศึกษาแบบท่องวิชาเป็นส่วน ๆ ไม่รู้สภาพความเป็นจริงทั้งหมด ทำให้มหาวิทยาลัยไทยขาดปัญญาที่จะช่วยประเทศในเรื่องทิศทางหรือนโยบาย อาจเรียกว่าขาดปัญญาเชิงนโยบาย

เราต้องการทั้งการสังเคราะห์ความรู้เพื่อการใช้งาน และปัญญาที่เห็นทั้งหมด

- (๑) กระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ ก็แยก ๆ กัน ไม่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน และเชื่อมโยงกัน **ไม่สามารถทำยุทธศาสตร์ข้ามกระทรวงได้**
- (๒) เรื่องต่าง ๆ ก็แยก ๆ กัน เช่น เศรษฐกิจ จิตใจ ครอบครัว ชุมชน สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม สุขภาพ ทั้ง ๆ ที่เรื่องเหล่านี้เชื่อมโยงกัน
เมื่อแยกจากกันเป็นส่วน ๆ นอกจากไม่ได้ผลแล้ว เมื่อทำเฉพาะส่วนที่แยกก็จะกระทบส่วนอื่น เช่น พัฒนาการท่องเที่ยวก็กระทบ วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ถ้าพัฒนาเศรษฐกิจมหภาคก็กระทบ ชุมชน สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม เป็นต้น
ถ้าส่วนต่าง ๆ เชื่อมโยงเป็นระบบเดียวกันก็จะพัฒนาไปด้วยกัน เช่น พัฒนาการท่องเที่ยว วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมก็ดีขึ้น หรือถ้า เศรษฐกิจฐานรากกับเศรษฐกิจมหภาคเชื่อมโยงกัน ก็จะได้ประโยชน์ ไปด้วยกัน เป็นต้น
- (๓) งานต่าง ๆ วัตถุประสงค์ก็ไม่เชื่อมกัน เช่น การศึกษาก็เอาแต่ท่อง หนังสือ แต่ไม่เกี่ยวกับที่จะทำให้เศรษฐกิจ จิตใจ ครอบครัว ชุมชน สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และสุขภาพดีขึ้นอย่างพร้อมกัน หรือวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไม่เกี่ยวกับเศรษฐกิจฐานราก หรือศาสนาไม่เกี่ยวกับสัมมาชีพอันเป็นรากฐานของการพัฒนาจิตใจ เหล่านี้เป็นต้น

ระเบียบวาระของชาติ คือการประกอบเครื่องประเทศไทย

ให้ส่วนต่าง ๆ เข้ามาเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ถ้าประกอบเครื่องได้ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะเล่นไปเป็นประโยชน์ทั้งระบบ

๕

การประกอบเครื่องทาง ปัญญาและการพัฒนา

รูปที่ ๓ เป็นตัวอย่างของการประกอบเครื่องทางปัญญา และการพัฒนา
วงในเป็นระบบปัญญา วงนอกเป็นระบบการพัฒนา วงในกับวงนอกต้องสัมพันธ์
ไม่ใช่แยกหรือลอยตัวออกจากกัน

รูปที่ ๓ การประกอบเครื่องทางปัญญาและการพัฒนา

เช่น การศึกษาแยกตัวจากการวิจัยและวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และแยกตัวจากการพัฒนา

ในวงการการพัฒนา แต่ละเรื่องก็แยกกัน ไม่เกี่ยวข้อสัมพันธ์กัน เช่น เรื่องจิตใจก็ไม่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ เรื่องเศรษฐกิจมหภาคก็ไม่เกี่ยวกับเศรษฐกิจฐานราก

วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอาจจะพยายามช่วยเศรษฐกิจมหภาคอยู่บ้าง แต่เกือบไม่มีเลยที่จะสนใจเศรษฐกิจฐานราก

นั่นคือการหลุดจากกันเป็นส่วน ๆ จึงอ่อนแอ

ต่อไปต้องคิดและมีการจัดการอย่างบูรณาการให้

- **องค์ประกอบของระบบปัญญาเชื่อมโยงกัน**
- **องค์ประกอบของการพัฒนาเชื่อมโยงกัน**
- **ระบบปัญญาและระบบการพัฒนาเชื่อมโยงกัน**

นี่คือการผนึกระบบปัญญาและระบบการพัฒนาเข้ามาด้วยกัน

๖

รากฐานของสังคม ที่ร่มเย็นเป็นสุข

ถ้าเราตีประเด็นแตก ว่าอะไรคือรากฐานของสังคมที่ร่มเย็นเป็นสุข เราก็สามารถใช้ความรู้ไปสร้างรากฐานนั้นได้ แต่ถ้าเราตีประเด็นไม่แตก ลักแต่ว่าทำไปเรื่อย ๆ ก็จะไม่สามารถสร้างสังคมที่ร่มเย็นเป็นสุขได้ หรือกลับทำให้อยู่ร้อนนอนทุกข์มากขึ้น

รากฐาน คือสิ่งที่กำหนดลักษณะของสิ่งที่จะเติบโตขึ้นมาจากรากฐานนั้น ๆ เช่น

ถ้า**รากฐาน**กำหนดให้เป็นสุนัข เป็นลิง เป็นช้าง เป็นคน ไม่เป็นอย่างอื่นไปได้ ถึงเราจะไปตัดแปลงอาหารการกิน การเลี้ยงดูอย่างใด ๆ อาจจะมีผลเล็กน้อย แต่ไม่อาจเปลี่ยนความเป็นสุนัข เป็นลิง เป็นช้าง เป็นคน เพราะรากฐานกำหนดให้เป็นอย่างนั้น ๆ

สังคมที่อยู่ร้อนนอนทุกข์ ก็เพราะรากฐานกำหนดให้เป็นอย่างนั้น

สังคมที่ร่มเย็นเป็นสุขมีอะไรเป็นรากฐาน

การมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่

คือรากฐานของสังคมที่ร่มเย็นเป็นสุข

“การมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่” ได้ตั้งองค์ประกอบที่จำเป็นเข้ามาประกอบกันเป็นโครงสร้างแข็งแรงและใหญ่พอที่จะทำให้การเติบโตเป็นไปอย่างถูกต้อง

สัมมาชีพ หมายถึงอาชีพที่ไม่เบียดเบียนคนอื่น ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม และมีรายจ่ายน้อยกว่ารายได้

คำว่าสัมมาชีพจึงรวมเรื่องเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม และสิ่งแวดล้อมเข้ามาด้วยกัน ไม่ได้แยกส่วนขาดกันไปเป็นเรื่อง ๆ เช่น เศรษฐกิจที่เอาเงินเป็นตัวตั้ง

เติมพื้นที่ หมายถึงทุกคนหรือทุกครอบครัวทั้งพื้นที่ เช่น ทั้งหมู่บ้าน ทั้งตำบล ทั้งจังหวัด ทั้งประเทศ

เติมพื้นที่ซึ่งหมายถึงทุกคน ไม่ได้เป็นประโยชน์เฉพาะบางคนหรือบางกลุ่ม การมีสัมมาชีพเติมพื้นที่ จึงหมายถึงเศรษฐกิจ-จิตใจ-สังคม-สิ่งแวดล้อม ที่ดีสำหรับคนทั้งมวล การมีสัมมาชีพเติมพื้นที่จึงเป็นดัชนีวัดการพัฒนาที่ดีกว่าจีดีพีเพียงอย่างเดียวเท่านั้น

เมื่อมีสัมมาชีพเติมพื้นที่ อย่างอื่น ๆ ก็ติดตามไปด้วยหมด

มีตัวอย่างของจริง ที่ตำบลยกกระบัตร อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร เมื่อ ๔๐ ปีก่อน เติบโตด้วยความซู้ซ่านานาชนิด เช่น การลักขโมย การพนัน ยาเสพติด มีพระหนุ่มเข้าไปเป็นเจ้าอาวาสวัดยกกระบัตร ท่านจบ ป.๔ แต่มีขั้นตอนวิธีทำงานที่น่าสนใจโดยสรุปดังนี้

- (๑) **สำรวจปัญหา** พบว่ามาจากความยากจน เพราะฉะนั้นเราอย่าไปเรียไรเขาเลย เพราะเขาจนอยู่แล้ว เราควรช่วยให้เขาหายจน (สัมมาชีพ-เห็นชอบ และสัมมาสังกับปะ-ดำริชอบ)
- (๒) **ศึกษาพื้นที่** ว่าภูมิประเทศอย่างนี้เหมาะที่จะทำอะไร โดยเปรียบเทียบกับภูมิประเทศอื่นที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน สรุปว่าควรปลูกมะพร้าวเพื่อทำน้ำตาลขาย
- (๓) **ศึกษาวิธีปลูกมะพร้าวจนเชี่ยวชาญ** ต้องรู้จริงหรือเชี่ยวชาญจึงจะสอนคนอื่นได้
- (๔) **สอนหรือปลูกระดมชาวบ้าน** ทั้งตำบลให้สนใจและเข้าใจวิธีปลูกมะพร้าว ทั้งโดยการเทศน์ที่วัดและเมื่อไปสวนมนต์ที่บ้าน จนชาวบ้านทั้งตำบลเกิดฉันทะในการปลูกมะพร้าว นี้เรียกว่าสัมมาวาจา หรือการสื่อสารที่ก่อให้เกิดประโยชน์ จะเรียกว่า Education for All ในระดับตำบลก็ได้

- (๕) **คัดพันธุ์ที่ดี** พันธุ์ธรรมดาให้น้ำตาลกระป๋องนมเดียวต่อทะเลายในหนึ่งวัน แต่พันธุ์ดีให้กว่าลิตร เมื่อรู้จักคัดพันธุ์ก็มีมูลค่าเพิ่มขึ้นมาฟรี ๆ โดยลงทุนเท่าเดิม เป็นตัวอย่างของการใช้ความรู้เพิ่มมูลค่า
- (๖) **ทุกคนมีรายได้ ๒๐๐-๔๐๐ บาท/วัน** (เมื่อ ๓๕ ปีก่อน) คนทุกคนในตำบลยกกระบัตรมีรายได้จากการทำมะพร้าวและน้ำตาลมะพร้าว น้ำตาลมะพร้าวยกกระบัตรมีชื่อว่าหอมอร่อยน่ากิน เรียกว่าเกิดสัมมาชีพเต็มพื้นที่
- (๗) **ปัญหาความชั่วร้ายต่างๆ หายไปหมด** เช่น การลักขโมย การพนัน ยาเสพติด เพราะทุกคนมีความสุขจากการมีรายได้พอเพียงเสมอกัน สังเกตคำว่า พอเพียงและเสมอกัน เป็นเศรษฐกิจของทุกคน ไม่ใช่เฉพาะของคนบางคน

ตัวอย่างของตำบลยกกระบัตร์ที่แสดงเรื่องสัมมาชีพเต็มพื้นที่เป็นรากฐานของสังคมที่ร่มเย็นเป็นสุข เป็นเรื่องที่ควรเรียนรู้เพราะเพิ่งเกิดขึ้นไม่นานนี้เอง หลักฐานต่างๆ ก็ยังมี เจ้าอาวาสวัดยกกระบัตร์ที่กล่าวถึงก็ยังมีชีวิตอยู่ คือ อาจารย์ชูบ กล่อมจิต อดีตพระครูสาครสังวรกิจ เจ้าอาวาสวัดยกกระบัตร์

ในพระไตรปิฎกก็มีเรื่องสัมมาชีพกับสังคมที่ร่มเย็นเป็นสุข ดังในพระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย กุฎ्हกันตสูตร ความตอนหนึ่งว่า

- “๑. พลเมืองเหล่าใด ในบ้านเมืองของพระองค์ ชะมักเขม่นในกสิกรรมและโครักขกรรม ขอพระองค์จงเพิ่มข้าวปลูกและข้าวกินให้แก่พลเมืองเหล่านั้น ในโอกาสอันสมควรฯ
๒. พลเมืองเหล่าใดในบ้านเมืองของพระองค์ ชะมักเขม่นในพาณิชย์กรรม ขอพระองค์จงเพิ่มทุนให้พลเมืองเหล่านั้น ในโอกาสอันสมควรฯ
๓. ข้าราชการเหล่าใดในบ้านเมืองของพระองค์ ชยัน ขอพระองค์จงพระราชทานเบี้ยเลี้ยงและเงินเดือนแก่ข้าราชการเหล่านั้น ในโอกาสอันสมควรฯ

พลเมืองเหล่านั้นแหละ จะเป็นผู้ชวนช่วยในงานของตน ๆ จักไม่เบียดเบียนบ้านเมืองของพระองค์ หนึ่ง กองพระราชทรัพย์มีจำนวนมาก จักเกิดแก่พระองค์ บ้านเมืองก็จะตั้งมั่นอยู่ในความเกษม หาเสี้ยนหนามมิได้ ไม่มีการเบียดเบียนกัน พลเมืองจักชื่นชมยินดีต่อกัน ยังบุตรให้พื่อนอยู่บนอก จักไม่ต้องปิดประตูเรือนอยู่...”

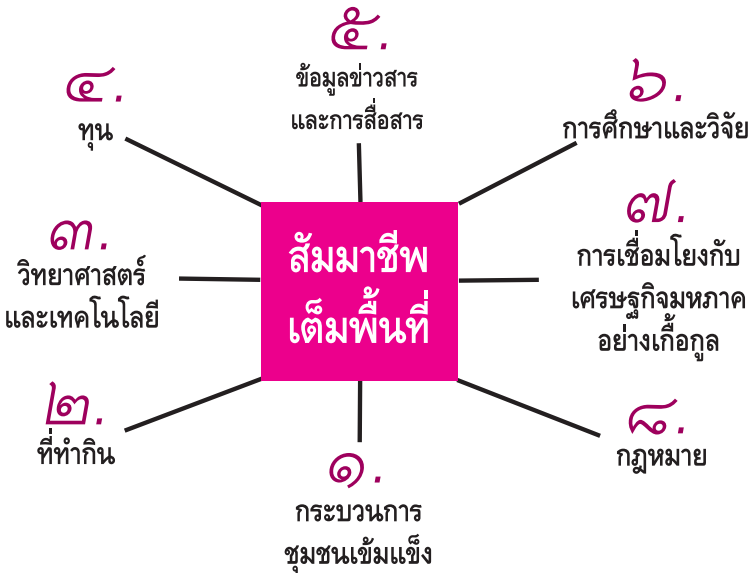
น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งที่แนวคิดเรื่องลัทธิมาซีฟเต็มพื้นที่ นำไปสู่สังคมที่ร่มเย็นเป็นสุขมีมาแต่ครั้งพุทธกาล และท่านบรรยายสังคมที่ร่มเย็นเป็นสุขได้อย่างแจ่มแจ้ง

“ลัทธิมาซีฟเต็มพื้นที่” คือระบบเศรษฐกิจที่เอามนุษย์เป็นตัวตั้ง เศรษฐศาสตร์ควรจะก้าวหน้าต่อไปจากระบบเศรษฐกิจที่เอาเงินเป็นตัวตั้ง ไปสู่ระบบเศรษฐกิจที่เอามนุษย์เป็นตัวตั้ง ในการนี้มีงานทางวิชาการและทางนโยบายที่จะต้องทำอีกมาก

๗

เศรษฐกิจฐานราก เศรษฐกิจชุมชน เศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจฐานราก เศรษฐกิจชุมชน หรือเศรษฐกิจพอเพียง มีเป้าหมายอยู่ที่การส่งเสริมให้มี **สัมมาชีพเต็มพื้นที่** รูปที่ ๔ แสดงปัจจัยสนับสนุนสัมมาชีพเต็มพื้นที่ ๘ ประการ

รูปที่ ๔ ปัจจัย ๘ ประการที่สนับสนุนการมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่

กระบวนการชุมชนเข้มแข็ง เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด นอกนั้นเป็นตัวประกอบ ถ้ามีการสอนวิชาช่างทุกชนิดแก่ชุมชนเต็มที ชุมชนจะหายจน ขณะที่เรามีคณะวิศวกรรมศาสตร์และหน่วยวิชาการทางเทคนิคอยู่มาก แต่หน่วยงานเหล่านี้เกือบจะไม่สนใจชุมชนเลย บ้านเมืองจึงรุ่มเย็นเป็นสุขไม่ได้

เศรษฐกิจฐานรากต้องการวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีเป็นอันมาก ถ้าอยากเห็นบ้านเมืองรุ่มเย็นเป็นสุข กระบวนการทางปัญญาจึงต้องเข้าไปสนับสนุนเศรษฐกิจฐานรากอย่างจริงจัง ไม่ได้แปลว่าวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไม่ควรไปสนับสนุนเศรษฐกิจมหภาค แต่ถ้าสนับสนุนแต่เศรษฐกิจมหภาคโดยไม่สนับสนุนเศรษฐกิจฐานราก บ้านเมืองไม่มีทางอยู่เย็นเป็นสุข

แต่ถ้ามีเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง จะพัฒนาเศรษฐกิจมหภาคอีกเท่าไร ก็ได้ (รูปที่ ๕) ตัวอย่างประเด็นนี้ ทางนโยบายในเรื่องหนึ่งอย่างหนึ่งคือ รัฐบาลให้มหาวิทยาลัยทุกแห่งทำวิจัยเพื่อแก้ไขความยากจน มหาวิทยาลัยละหนึ่งจังหวัด (บทความตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์มติชนรายวัน เมื่อวันที่ ๙ มกราคม ๒๕๔๗)

- รูปที่ ๔ (ก) สัมมาชีพเต็มพื้นที่ เป็นรากฐานให้เกิดสังคมที่เข้าถึงความดี
- (ข) เมื่อมีรากฐานอยู่ที่มีสัมมาชีพเต็มพื้นที่แล้ว จะพัฒนาเศรษฐกิจมหภาคหรือพัฒนาอื่น ๆ อีก ก็ทำให้ “พระเจดีย์แห่งการพัฒนา” เติบโตใหญ่และมั่นคง

ที่กล่าวมานี้ คือการออกแบบ (design) การพัฒนา

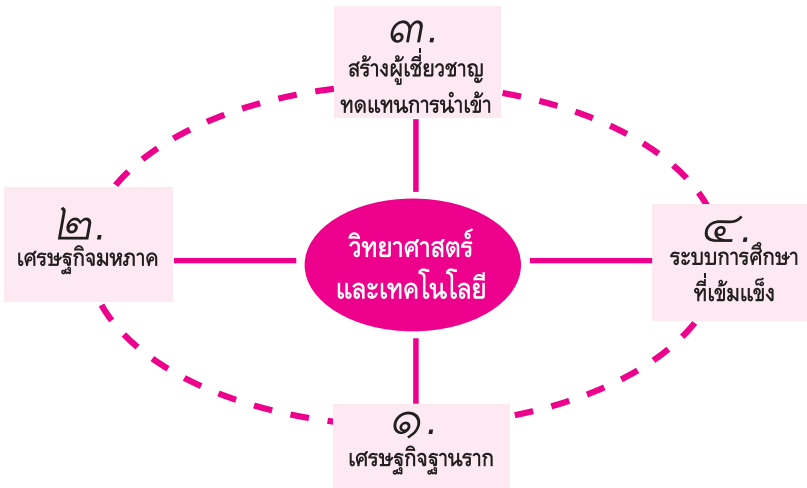
เมื่อมีแบบหรือพระเจดีย์แห่งการพัฒนาที่งดงามแล้ว เครื่องมือ คือวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ระบบการศึกษา ระบบการวิจัย ก็นำมาใช้ในการสร้างพระเจดีย์แห่งการพัฒนาที่งดงามนี้ได้ อย่างบูรณาการ

วิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยีกับ ๔ เรื่องใหญ่

บทบาทของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกับการพัฒนาประเทศ อาจสรุป
รวมเหลือ ๔ เรื่องใหญ่ ๆ (รูปที่ ๖) คือ

- (๑) เศรษฐกิจฐานราก
 - (๒) เศรษฐกิจมหภาค
 - (๓) การสร้างผู้เชี่ยวชาญของเราเองทดแทนการนำเข้า
 - (๔) วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกับระบบการศึกษาที่เข้มแข็ง
- ทั้ง ๔ เรื่องต้องทำอย่างเชื่อมโยงกัน

เศรษฐกิจฐานราก ถ้าเข้มแข็งจะทำให้สังคมร่มเย็นเป็นสุขดังกล่าวแล้ว

รูปที่ ๖ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกับการพัฒนา ๔ เรื่องใหญ่ ๆ

เศรษฐกิจฐานรากต้องการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างยิ่ง แต่เป็นส่วนที่วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีไม่เหลียวแลในอดีต การมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่เป็นรากฐานของสังคมที่ร่มเย็นเป็นสุข

การจะมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่ต้องการความรู้และปัญญาอย่างยิ่ง ควรที่วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่โดยรวดเร็ว

เศรษฐกิจมหภาค ส่วนนี้จะได้รับความสนใจมากที่สุด ควรทำให้เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจฐานราก

การสร้างผู้เชี่ยวชาญของเราเองทดแทนการนำเข้า ควรสำรวจทั้งหมดว่าขณะนี้เราต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศในเรื่องอะไรบ้าง ซึ่งน่าจะเสียเงินเป็นหมื่นล้านบาทต่อปี เราต้องสร้างผู้เชี่ยวชาญของเราเองให้ได้เร็วที่สุด

วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกับระบบการศึกษาที่เข้มแข็ง จะพูดต่างหากในตอนต่อไป

ทั้งหมดที่กล่าวนี้ไม่สามารถทำได้สำเร็จโดยทำไปเรื่อย ๆ แบบเดิม เพราะส่วนใหญ่ของอาจารย์จะติดอยู่ในระบบการสอนที่ล้าสมัยและระบบราชการ ทำให้หมดกำลังใจและไม่ทันสมัย และต้องส่งคนไปเรียนนอกอยู่เรื่อย ๆ กลับมาก็ทำอะไรไม่ได้ ถูกฝังกลบอยู่ในระบบที่ทำอะไรไม่ได้

จึงจำเป็นต้องมีนวัตกรรมในการจัดการ

รูปแบบหนึ่งคือ มี สำนักงานยุทธศาสตร์วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่มีความคล่องตัว มีงบประมาณหรือกองทุนสนับสนุน และเชื่อมต่อโดยใกล้ชิดกับฝ่ายนโยบาย

ระบบการศึกษาของเราเป็นระบบที่อ่อนแอทางปัญญา มีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องทำความเข้าใจ การปฏิรูประบบการศึกษา และระบบการเรียนรู้ เน้นที่ระบบ เราไม่ได้ทำความเข้าใจระบบการศึกษาอย่างเพียงพอ การปฏิรูปการศึกษาจึงแทนที่จะปฏิรูประบบการศึกษา กลับกลายเป็นปฏิรูปกระทรวง เรื่องปฏิรูประบบการศึกษาและระบบการเรียนรู้ เขียนไว้ต่างหากในที่อื่น ในที่นี้แสดงเพียงย่อมนั้นเท่านั้น

รูปที่ ๗ แสดงระบบการศึกษาที่มีองค์ประกอบครบทั้ง ๔ เรื่อง คือ

- หลักการ
- องค์ประกอบ
- ผลของการศึกษาที่ดี (ปฏิเวธ)
- เกี่ยวข้องกับคนทั้งหมด (Education for All และ All for Education)

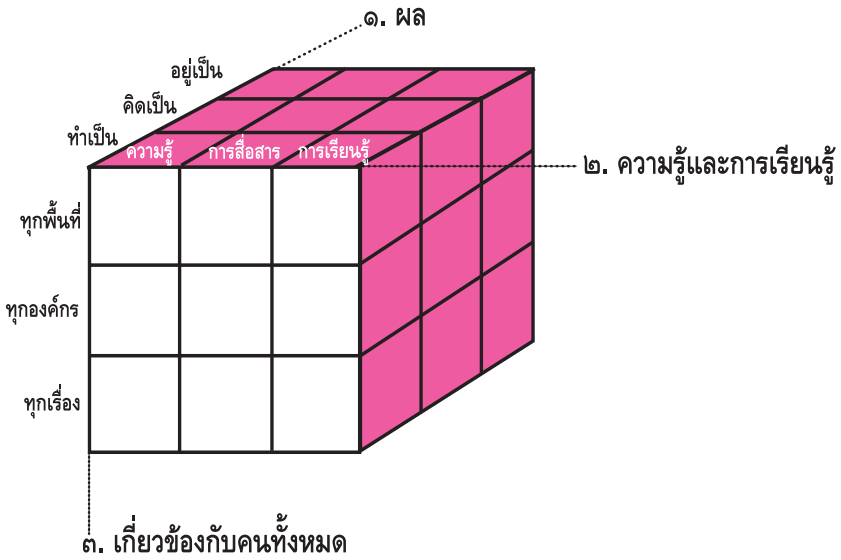
ระบบการศึกษาประกอบด้วย ๓ แกน

แกนที่ ๑ ผล หรือ ปฏิเวธ

ทำเป็น ต้องทำงานเป็น จัดการเป็น มีอาชีพ มีรายได้

คิดเป็น สามารถวิเคราะห์สังเคราะห์สิ่งทีประสบบให้เป็นปัญญาที่สูงขึ้น และเอาปัญญาไปใช้ นี่เป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และการวิจัย เป็นการนำการศึกษากับการวิจัยเข้ามาบูรณาการกัน

อยู่เป็น ดำรงชีวิตที่เจริญและอยู่ร่วมกันเป็น

รูปที่ ๗ ระบบการศึกษา ๓ แกน ที่แสดงผลของการเรียนรู้ ระบบการเรียนรู้
ที่เกี่ยวข้องกับคนทั้งหมด

ผลที่คาดหวังจะไปกำกับระบบการเรียนรู้ ซึ่งแน่นอนว่าจะต้องวิชาอยู่แต่
ในห้องเรียนแบบเดิมไม่ได้

แกนที่ ๒ ความรู้และการเรียนรู้

ความรู้ ต้องสังเคราะห์ความรู้เพื่อการใช้งานได้

การสื่อสาร ต้องสื่อสารให้คนทั้งประเทศรู้ความจริงถึงกันหมด

การเรียนรู้ ต้องมีระบบการเรียนรู้ที่ตรงต่อการเกิดผลตามแกน
ที่ ๑ ซึ่งต้องการการปฏิรูประบบการเรียนรู้ ซึ่งจะ
กล่าวถึงดังข้างล่าง

แกนที่ ๓ เกี่ยวข้องกับคนทั้งหมด

ระบบการศึกษาต้องเกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่อคนทั้งหมด ฉะนั้นการเรียนรู้ที่ดีจะต้องมีใน**ทุกพื้นที่** (หมู่บ้าน ตำบล จังหวัด) ทุกองค์กร (เช่น ครอบครัว โรงเรียน บริษัท วัด พรรคการเมือง เป็นต้น) ทุกเรื่อง (เช่น การแก้ปัญหา ความยากจน แก้ปัญหายาเสพติด แก้ปัญหาโรคเอดส์ ฯลฯ)

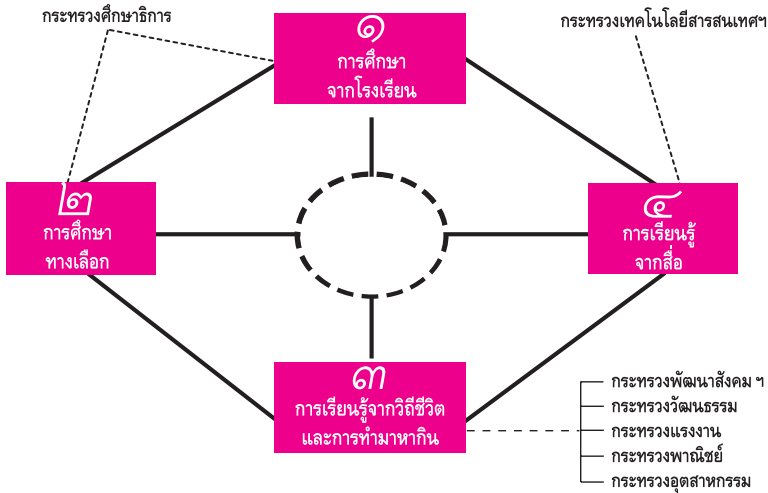
โดยประการฉะนี้ ระบบการศึกษาจะเป็นการศึกษาสำหรับคนทั้งหมด และแก้ปัญหาหมดทุกเรื่อง

ระบบการศึกษาเช่นนี้ จึงต้องการ**ระบบการเรียนรู้ใหม่**

ระบบการเรียนรู้ปัจจุบันนั้น เน้นการเรียนรู้ในห้องเรียนและที่การทำงาน ซึ่งเป็นระบบการเรียนรู้แบบปิดและแยกส่วน จำกัดการรับรู้ จำกัดการกระทำ จำกัดการคิด จึงไม่แปลกที่นำไปสู่ความอ่อนแอทางปัญญาอย่างยิ่ง นั่นคือ **ทำไม่เป็น คิดไม่เป็น อยู่ร่วมกันไม่เป็น**

ระบบการเรียนรู้ใหม่เป็นระบบเปิดและเชื่อมโยง เพื่อการ**ทำเป็น คิดเป็น อยู่ร่วมกันเป็น** เพื่อการจัดการได้ แบ่งการเรียนรู้เป็น ๔ บล็อก (รูปที่ ๘) กล่าวคือ

- การศึกษาในโรงเรียน
- การศึกษาทางเลือก
- การศึกษาในชีวิตและในการประกอบสัมมาชีพ
- การศึกษาจากสื่อ

รูปที่ ๘ ระบบการเรียนรู้ที่แบ่งการจัดการเป็น ๔ บล็อกในความรับผิดชอบของ ๗ กระทรวง

 = กลไกการจัดการทางยุทธศาสตร์

ในแต่ละบล็อกมีกระทรวงเจ้าภาพ (ไม่ได้เป็นเรื่องของกระทรวงศึกษาธิการเท่านั้น) รายละเอียดว่าในแต่ละบล็อกต้องทำอะไรบ้างไม่ได้แสดงไว้ แต่การศึกษาในห้องเรียนในบล็อกที่ ๑ ต้องลดลงอย่างน้อยครึ่งหนึ่ง เพื่อเอาเวลาไปเรียนในอีก ๓ บล็อก

ในบล็อกที่ ๑ จัดการเรียนตามความถนัดพิเศษด้วย เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ศิลปะ วิชาช่าง เกษตรกรรม ค้าขาย ฯลฯ ทุกคนจะเป็นคนเก่งหมด แต่ในทางที่ต่างกัน ผิดจากระบบการเรียนในปัจจุบันที่มีคนเก่งอยู่ ๒-๓ คน (ห้องหนังสือเก่ง) นอกนั้นเป็นคนไม่เก่งเลย เป็นการตีตรามนุษย์อย่างผิดธรรมชาติ และผิดศีลธรรม

ต้องเชื่อมโยงการเรียนรู้ระหว่างบล็อกต่าง ๆ กระจงต่าง ๆ จะไม่ถนัดใน
การทำงานเชิงยุทธศาสตร์ข้ามกระจง จึงควรมี **สำนักงานยุทธศาสตร์การศึกษา**
เป็นเครื่องมือขับเคลื่อนการปฏิรูประบบการศึกษาและการปฏิรูประบบการเรียนรู้
ให้การศึกษาเป็นการศึกษาสำหรับคนทั้งมวล และเป็นการศึกษาที่แก้ปัญหาได้หมด
ทุกเรื่อง นั่นคือมีความเข้มแข็งทางปัญญา

วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี - ระบบการศึกษา - ระบบการวิจัย ไม่แยกจากกัน เราต้องการระบบการวิจัยที่ส่งเสริมการวิจัยได้ในทุกพื้นที่ ทุกองค์กร และทุกเรื่อง ทุกวันนี้การวิจัยของเราอ่อนแอมาก เพราะเรามีมีนโตน์การศึกษาที่ผิด ที่ถือว่าการศึกษาคือการท่องวิชาที่แยกตัวจากความจริง ไม่เป็นการศึกษาที่สร้างความรู้ที่ทำให้

- เข้าใจปัญหา (ทุกข์)
- เข้าใจเหตุของปัญหา (สมุทัย)
- เข้าใจว่าจะไรดีสำหรับอะไร (นิโรธ)
- เข้าใจวิธีการที่จะทำให้สำเร็จ (มรรค)

การสร้างความรู้คือการวิจัย การวิจัยจะต้องเป็นวิถีชีวิต อยู่ในการศึกษา และอยู่ในการทำงานทุกชนิด

ทุกวันนี้เราแยกวิทยาศาสตร์ การศึกษา การวิจัย ออกจากกันเป็นส่วน ๆ ดังที่กล่าวว่าเครื่องหลุดออกจากกันเป็นส่วน ๆ เราต้องการระบบการวิจัยที่เข้มแข็ง และบูรณาการ

ประเทศจะเข้มแข็งทางปัญญาไม่ได้ถ้าไม่มีระบบการวิจัยที่ดี เรื่องระบบการวิจัยมีรายละเอียดพิสดารซึ่งจะไม่กล่าวในที่นี้ แต่ต้องการสำนักงานยุทธศาสตร์การวิจัย

กลไกยุทธศาสตร์ ทางปัญญา

ประเทศจะเข้มแข็งทางปัญญา และเอาปัญญาไปแก้ปัญหาและพัฒนาประเทศได้ ต้องการกลไกการจัดการยุทธศาสตร์ทางปัญญาอย่างรีบด่วน ถ้าปล่อยให้เป็นเรื่องของแต่ละกระทรวงก็จะติดอยู่ในความเห็นของระบบ และไม่สามารถทำยุทธศาสตร์ข้ามกระทรวงได้ ควรมีสำนักรงานยุทธศาสตร์ทางปัญญา เป็นองค์กรอิสระ ที่ทำงานใกล้ชิดกับฝ่ายนโยบาย (รัฐบาล) และควรมี “กองทุนทางปัญญา” ขนาดใหญ่สนับสนุน รัฐบาลอาจออกกฎหมายเก็บภาษีธุรกรรมบางอย่างที่มีผลลบต่อปัญญามาตั้งเป็น “กองทุนทางปัญญา” ก็ได้

สำนักรงานยุทธศาสตร์ทางปัญญานี้ เชื่อมโยงกับสำนักรงานยุทธศาสตร์เฉพาะเรื่อง เช่น

๑. สำนักรงานยุทธศาสตร์การศึกษา
๒. สำนักรงานยุทธศาสตร์การวิจัย
๓. สำนักรงานยุทธศาสตร์วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
๔. สำนักรงานยุทธศาสตร์เศรษฐกิจฐานราก
๕. สำนักรงานยุทธศาสตร์เศรษฐกิจมหภาค
๖. สำนักรงานยุทธศาสตร์สุขภาพ
๗. สำนักรงานยุทธศาสตร์พัฒนากำลังคน

เป็นต้น

นี่คือตัวอย่างของการประกอบเครื่องประเทศไทยให้เข้ามามูลฐานการเป็นระบบเดียวกัน (รูปที่ ๙)

รูปที่ ๙ สำนักงานยุทธศาสตร์ทางปัญญา ที่เชื่อมโยงกับสำนักงานยุทธศาสตร์ด้านต่าง ๆ ประกอบกันเป็นธรรมจักรแห่งปัญญาขับเคลื่อนการรักษาคุณภาพทั้งภายในและกับภายนอก เพื่อให้ประเทศไทยเป็นสังคมที่ร่มเย็นเป็นสุข

ยุทธศาสตร์ทางปัญญาขนาดใหญ่อย่างนี้ จะเป็นไปได้ต่อเมื่อมีนายกรัฐมนตรีที่เข้าใจความสำคัญของระบบปัญญาและสนับสนุนอย่างเต็มที่ การสนับสนุนของนายกรัฐมนตรีและความประณีตในการวางบุคคลที่เหมาะสม จะทำให้เกิดธรรมจักรทางปัญญาที่ขับเคลื่อนประเทศไทยไปสู่ความร่มเย็นเป็นสุข

สถาบันคลังสมองของชาติ (Knowledge Network Institute of Thailand)

อาคารมหานครยิบซั่ม ชั้น ๑๕ เลขที่ ๕๓๙/๒ ถนนศรีอยุธยา แขวงราชเทวี เขตพญาไท
กรุงเทพมหานคร ๑๐๔๐๐ โทร ๐-๒๖๔๐-๐๔๖๑ <http://www.knit.or.th>